

आर्तगल (आ० + गल) m. N. eines Strauchs, *Barleria caerulea* Roxb., AK. 2, 4, 2, 55. Suçr. 2, 53, 1. 508, 10.

आर्तता f. nom. abstr. von आर्त R. 2, 59, 17.

आर्तन nach Śā. f. verderblicher Kampf: स हि शर्धो न माहूतं तुवि-
षणिरप्रस्वतीपूर्वोस्विष्टनिरार्तनास्विष्टनिः RV. 1, 127, 6. Könnte eher
adj., etwa *unbebaut*, *wild* und mit 1. आर्, अरण, अरण्य verwandt
sein.

आर्तपरिणी m. Sohn des Rtaparṇa, patron. des Sudāsa HARIV. 815.

आर्तबोध patron. von ऋतबोध Verz. d. B. H. 58, 14.

आर्तभाग m. Sohn des Rtabhāga gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104. pa-
tron. des Ġaratkāraḅa ÇAT. Br. 14, 6, 2, 1. 14 = BRH. ĀR. UP. 3, 2, 1.
13. f. ०भी P. 4, 1, 78, Sch. आर्तभागिपुत्र N. pr. ÇAT. Br. 14, 9, 4, 31 =
BRH. ĀR. UP. 6, 5, 2.

आर्तवै (von ऋतु) 1) adj. a) zu den Jahreszeiten, Zeitabschnitten gehö-
rig, ihnen angemessen P. 5, 1, 105. H. an. 3, 694. MED. v. 32. आर्तवान्यु-
पभुजाना पुण्याणि च पालानि च R. 2, 30, 16. 3, 35, 9. KUMĀRAS. 4, 18. f. ई
VIKR. 13. RAÇH. 8, 36. KATHĀS. 23, 169. अनार्तव (s. auch d.) P. 6, 2, 9. —
b) zur Periode der Weiber gehörig: शोणित Suçr. 1, 43, 18. — 2) m.
Jahresabschnitt, eine Zusammenfassung mehrerer Jahreszeiten (ऋतु): ऋ-
तून्यं ऋतुपतीनार्तवानुत ह्यपान् AV. 3, 10, 9. ऋतुभ्यस्त्वार्तवैभ्यो मान्नाः
संवत्सरेभ्यः 10. आर्तवा ऋतुभिः संविदानाः 5, 28, 2. 13. 10, 6, 18. 7, 5. ऋ-
तवः पक्वारं आर्तवाः समिन्यते 11, 3, 17. 6, 17. अर्धमासाश्च मासाश्चार्तवा
ऋतुभिः सक्तु 7, 20. 15, 6, 6. 17, 6. ऋतूनाम्, आर्तवानाम्, मासानाम्, अर्धमा-
सानाम्, अक्वारत्रयोः, अर्द्धः 16, 8, 18. ऋतूनां वा एते पुत्रास्तस्मादात्वा उ-
च्यन्ते TS. 7, 2, ७, 1. पक्ष वा ऋतव आर्तवाः पञ्चतुष्वर्तवेषु संवत्सरे प्रति-
ष्ठा 3. मासेभ्यः, ऋतुभ्यः, आर्तवैभ्यः, संवत्सराय VS. 22, 28. KAUSH. UP. in
Ind. St. 1, 402. — 3) f. ०वी Stute RĀGAN. im ÇKDR. — 4) n. a) die mo-
natliche Reinigung AK. 2, 6, 1, 21. TRIK. 3, 3, 411. H. 536. an. 3, 695.
MED. v. 32. ÇAT. Br. 14, 9, 4, 12 = BRH. ĀR. UP. 6, 4, 13. एवं मासेन रसः
शुक्लीभवति स्त्रीणां चार्तवम् Suçr. 1, 44, 8. 18. 49, 12. नोपगच्छेत्प्रमत्तो ऽपि
स्त्रियमार्तवदर्शने M. 4, 40. तस्माद्युग्मासु (रात्रिषु) पुत्रार्थी संविशेदार्तव
स्त्रियम् 3, 48. मत्प्रियार्थमिदं सौम्य शुक्रं मम गृहं नय । गिरिकायाः प्रय-
च्छासु तस्या ह्यार्तवमय वै || MBH. 1, 2384. An den beiden letzten Stel-
len bezeichnet आर्तव (vgl. ऋतु) zehn (mit zwei Unterbrechungen) auf
die monatliche Reinigung folgende, zur Empfängnis geeignete Tage;
vgl. M. 3, 46. fgg. und Suçr. 1, 48, 14: रक्तलक्षणमार्तवं गर्भकृच्च. Zur Be-
zeichnung der Flüssigkeit, die das Weibchen eines Thieres zur Zeit der
Brunst entlässt, wird das Wort Suçr. 2, 257, 8. 16 gebraucht. Vgl. अना-
गतार्तवा und विगतार्तवा. — b) Blume TRIK. 3, 3, 411. H. an. 3, 695.
MED. v. 32.

1. आर्ति (von अर् mit आ) f. übler Zufall, Unheil, Leid; bes. von Kör-
perleiden, Weh VS. 30, 17. AV. 3, 31, 2. 8, 8, 9. आर्तिर्वृत्तिर्निर्गतिः 10,
2, 10. आर्तिं मर्त्यो नीत्ये 12, 2, 38. नात्रगार्तिमार्हति TS. 2, 2, 2, 3. 4, 7.
यज्ञस्ये 6, ७, 3. 5, 7, ७, 4. नाप्स्वार्तिमार्हति 6, 4, 4, 2. एता मा देवता आ-
र्तेर्गोपायस्तु ÇAT. Br. 1, 5, 1, 22. 2. अन्धो वा बधिरो वा भविष्यसीत्येता वै
मुष्या आर्तयः 6, 1, 16. यदि दीक्षितमार्तिर्विन्देत् 3, 2, 2. 15. 4, 6, 5, 5. 12, 4,
1, 9. 13, 1, 2, 4. 3, 2, 7. आर्त्यशुकरणे KĀTJ. ÇR. 25, 4, 28. 5, 2. आर्त्याम् M.
4, 15. न चार्तिमृच्छति 8, 115. ङगुः — परमार्तिम् SUND. 3, 1, 1, 16. BRĀH-

MAN. 1, 3. JĀGĀ. 3, 170. VIKR. 34. MBH. 15, 122. प्रकृष्य — आर्ति 3, 864. आ-
र्तिसमापन्न R. 3, 75, 3. 4, 14, 17. शुभमार्तिदं वा PANKĀT. II, 83. आपन्नार्ति-
प्रशमन MEGH. 54. दाहतीमारो आर्तिषु Suçr. 1, 174, 14. 236, 7. 2, 218,
18. ÇĀNTIÇ. 1, 8. उत्काण्ठार्ति AMAR. 39. KATHĀS. 15, 62. अर्णार्ति Leidlo-
sigkeit TS. 3, 2, 4, 2. ÇAT. Br. 3, 8, 1, 12. — Vgl. अर्ति.

2. आर्ति f. = अर्ति 2. BHAR. zu AK. 3, 4, 9, 40. Beide Formen ver-
stümmelt aus आर्ति.

आर्तिमत् (von 1. आर्ति) 1) adj. leidend: ह्यार्तिमत्म् Suçr. 1, 120, 1.
— 2) N. pr. einer Schlange MBH. 1, 2188.

आर्ति f. Bogenende, die Stellen an welchen die Sehne (इया) befestigt
wird, κορῶννη NAIGH. 5, 3. NIR. 9, 39. RV. 6, 75, 4. अत्रैव वो ऽपि नद्या-
म्युभे आर्ती इव इययो 10, 166, 3. VS. 16, 9. AV. 1, 1, 3. धनुर्ार्या ÇAT. Br.
5, 4, 2, 10. 14, 1, 1, 7. 9.

आर्तिज्ञ (von ऋतिज्ञ) Verz. d. B. H. 59, 34.

आर्तिज्ञीन (wie eben) adj. zum Priesteramt tauglich P. 5, 1, 71 und
VĀRT. ÇAT. Br. 3, 5, 1, 19.

आर्तिज्ञ्य (wie eben) n. des Priesters Pflicht und Kunst, sein Stand:
विज्ञो विद्वां आर्तिज्ञ्या RV. 1, 94, 6. AIR. Br. 3, 46. KHĀND. UP. 1, 10, 6.
आर्तिज्ञ्ये प्रवृत्तः ÇAT. Br. 1, 9, 1, 29. त्रय्या विद्ययार्तिज्ञ्यं कृतं भवति 12, 3,
2, 2. 1, 4, 5, 1. 4, 3, 2, 2. 4, 2, 13. 14, 4, 1, 27 (= BRH. ĀR. UP. 1, 3, 25). ĀÇV.
GRHJ. 1, 23.

आर्तिणी (von आर्तव) f. ein Frauenzimmer während der Menstruation
Sch. zu AK. 2, 6, 1, 20.

आर्त्य patron. des Dvimūrdhan, eines asurischen Wesens, AV. 8,
10, 22.

आर्थ (von अर्थ) adj. f. ई die Sache betreffend (Gegens. शाब्द) ŚĀH. D.
(1828) 23, 3 (ROER 19, 11: आर्थी). H. 259, Sch.

आर्थपत्य (von अर्थपति) n. Gewalt über Etwas, Besitz: einer Sache
NIR. 7, 1.

आर्थिकं adj. = अर्थ गृह्णाति P. 4, 4, 40.

आर्द्र, f. आर्दी gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41.

आर्द्र Uṇ. 2, 19. 1) adj. f. आ; आर्द्रम् kann mit कर् zusammen-
enges. werden gaṇa सात्तादादि zu P. 1, 4, 74. a) feucht, nass (Gegens. शुष्क) AK.
3, 2, 55. TRIK. 3, 1, 8. H. 1492. MED. r. 7. समुद्रस्य धन्वन्नार्द्रस्ये पारे RV.
1, 116, 4. आर्द्रादा शुष्कम् 2, 13, 6. TS. 6, 2, 11, 2. 4, 1, 5. यद्यपि शुष्का-
ण्यग्राणि भवन्त्यार्द्राण्येव मूलानि भवन्ति ÇAT. Br. 1, 3, 3, 4. 6, 2, 23. 4. 1, 3,
2, 2, 10. 8, 5, 10. u. s. w. अथ यत्किंचेदमार्द्रं तद्रतसो ऽसृजत 14, 4, 2, 13.
आर्द्रपाद M. 4, 76. आर्द्रपदी gaṇa कुम्भपद्यादि zu P. 5, 4, 159. ०वासम् M.
6, 23. JĀGĀ. 3, 52. ०त्रण MBH. 14, 53. ०लक्तक Suçr. 1, 36, 5. 103, 5. ÇĀK.
8, 14. 69. शुष्कार्द्रि अशनी VIÇV. 6, 9. तन्नौराद्रा नयनसलिलैः MEGH. 84.
BHARTṚ. 1, 38. स्वार्द्र 26. स्वत्वति चरणं भूमौ न्यस्तं न चार्द्रतमा मही
MRĀKĒH. 143, 25. आर्द्रभाव Feuchtigkeit KUMĀRAS. 7, 14. किमार्द्र R. 3, 22,
23. जलार्द्र HIP. 4, 55. ÇĀK. 31. MEGH. 44. = आर्द्रवस्त्र HĀR. 196. तोयार्द्र
PRAB. 80, 1. (शरः) रुधिरार्द्रकृतच्छविः R. 6, 92, 59. — b) frisch; von Pflan-
zen, Holz, Gliedern u. s. w. saftig, grün, lebendig: पद्मार्द्रसौ र्जेमान् भू-
मिश्च निरतततम् । आर्द्रं तद्दृश्य सर्वदा समुद्रस्यैव स्रोत्याः AV. 1, 32, 3. ÇAT.
Br. 1, 3, 4, 1. 9, 2, 2, 3. 7. आर्द्रः समासः प्रत्ययः लितः कायः R. 4, 9, 94. आर्द्रं
शुष्कं तथा मांसम् 2, 84, 17. आर्द्रशरीरः Suçr. 1, 118, 18. पिप्लयी 217, 9.